

Biografie Instituut

Jaarverslag Biografie Instituut 2013

Jaarverslag 2013

Postadres
Biografie Instituut
Rijksuniversiteit Groningen
Postbus 716
9700 AS Groningen

Bezoekadres
Faculteit der Letteren
Oude Kijk in 't Jatstraat 26
9712 EK Groningen
Bouwdeel 13.12
Kamer 128/132

Telefoon 050-363 5816/9069

06-53216666

E-mail Biografie.Instituut@rug.nl

Website www.biografieinstituut.nl
www.rug.nl/biografieinstituut

rijksuniversiteit
groningen

Jaarverslag Biografie Instituut
Rijksuniversiteit Groningen
2013

BIOGRAPHIE
DES
GRANDS INVENTEURS

DANS LES SCIENCES,
LES ARTS ET L'INDUSTRIE

PAR MM.
CH. BEAUFRAND — G. DESCLOSIÈRES

QUATRIÈME ÉDITION

PARIS
E. DONNAUD, LIBRAIRE-ÉDITEUR
9, RUE CASSETTE, 9

1867

—
DROITS DE TRADUCTION ET REPRODUCTION RÉSERVÉS

Inhoudsopgave

Inleiding 6

Biografie Instituut

1.1 Medewerkers 7
1.2 Promovendi 7
1.3 Adviescommissie 8
1.4 Financiën 8
1.5 Subsidies 8
1.6 Website en nieuwsbrief 9

Projecten

2.1 Promotieprojecten 11
2.2 Afgeronde promotieprojecten 21
2.3 Congressen en bundels 28
2.4 Digitaliseringsprojecten 29
2.5 Publicaties 32
2.6 Redacteurschappen en adviescommissies 40

Onderwijs en samenwerkingsverbanden

3.1 Onderwijs 41
3.2 Samenwerkingsverbanden 41
3.3 Biografisch Portaal 41

Inleiding

Per 1 september 2004 is aan de Rijksuniversiteit Groningen het Biografie Instituut gevestigd. Dit jaarverslag biedt een overzicht van de voornaamste activiteiten, ontwikkelingen en werkzaamheden van het Biografie Instituut in kalenderjaar 2013.

Het Biografie Instituut is verbonden aan de Faculteit der Letteren. De vestiging van het instituut werd financieel mede mogelijk gemaakt door Stichting Democratie en Media (SDM). Het Biografie Instituut voert een strikt autonoom beleid.

De doelstellingen van het Biografie Instituut zijn:

- infrastructuur en inhoudelijke ondersteuning bieden aan academici die biografisch onderzoek doen,
- het stimuleren en ontwikkelen van theorievorming rond de biografie als wetenschappelijk genre.

In het kader van de theorievorming over de biografie wordt de uitgave nagestreefd van biografieën, congresbundels en wetenschappelijke artikelen. Hiertoe is sinds 1 maart 2007 een bijzondere leerstoel ingesteld, die op 1 maart 2012 is omgezet in een gewone leerstoel. Tevens is per die datum de leerstoelgroep Geschiedenis en Theorie van de Biografie in het leven geroepen.

Behalve promovendi worden op het Biografie Instituut ook Masterstudenten begeleid, die binnen het onderzoeksdomein een afstudeerscriptie schrijven of een onderzoekscollege volgen. Het instituut verzorgt al drie jaar op rij het onderzoekscollege 'Biografische benadering van geschiedenis'.

Binnen het thema journalistiek, uitgeverij en sociaaldemocratie doen medewerkers van het instituut de komende jaren onderzoek op diverse niveaus: naar bronnen, naar narratieve vormen en naar sociaal-culturele context. Daarnaast worden andere domeinen geëxploreerd, zoals kunst, ondernemerschap, onderwijs, politiek, religie en techniek.

1.1 Medewerkers

- Prof.dr. J.W. Renders, directeur, heeft de dagelijkse leiding van het instituut.
- I.L. Hengeveld, coördinator, is belast met de coördinatie van het instituut.
- Drs. A. Dekker, promovenda, per 1 september 2010 aangesteld om de biografie van Anton Kröller te schrijven.
- Drs. B.B.J. de Haan, promovendus (0,9 fte), per september 2009 aangesteld om theoretisch onderzoek te doen naar biografische tradities in internationaal perspectief.
- Drs. J.S. Harmsma promovendus (0,9 fte), per 1 april 2013 aangesteld om de biografie van Jelle Zijlstra te schrijven.
- Dr. H.J. Langeveld, onderzoeker (1 fte), per 1 december 2005 aangesteld om de biografie van Willem Schermerhorn te schrijven.
- Dr. E.M. Rovers, onderzoeker (1 fte), per 1 september 2011 aangesteld om de biografie van Boudewijn Büch te schrijven.
- Dr. J.W. Stutje, onderzoeker, bereidde afgelopen jaar plan voor het schrijven van de biografie Hendrik de Man voor.

1.2 Promovendi

Het Biografie Instituut begeleidde in het jaar 2013 naast twee senioronderzoekers in totaal zes promovendi. Drie van deze promovendi zijn medewerkers van het instituut en drie zijn buitenpromovendi.

- Ariëtte Dekker schrijft de biografie van Anton Kröller; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. P. Kooij (em. RUG).
- Binne de Haan doet onderzoek naar de theorie van de biografie; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders.
- Jonne Harmsma schrijft de biografie van Jelle Zijlstra; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders en prof.dr. J.M. Berk.

Buitenpromovendi

- Richard Hoving schrijft de biografie van Joseph Kotälla; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders.
- Boudewijn Smits schrijft de biografie van Loe de Jong; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders, prof.dr. J.C.H. Blom (em. UVA) en prof.dr. P. Romijn (NIOD/UVA).
- Roelie Zwikker schrijft de biografie van Vincent Willem van Gogh; begeleidingscommissie: prof.dr. J.W. Renders.

1.3 Adviescommissie

Het Biografie Instituut wordt in zijn ontwikkeling bijgestaan door een adviescommissie. In de adviescommissie hebben zitting: prof.dr. J.C.H. Blom (vz), prof.dr. E. Etty, T.P.M. Strengers, prof.dr. G.C. Wakker en prof.dr. C.J.W. Zwart.

1.4 Financiën

Het Biografie Instituut wordt bij besluit van het faculteitsbestuur binnen de RUG financieel projectmatig behandeld. Dat wil zeggen: externe financiële middelen worden geworven ten behoeve van de bekostiging van congressen, symposia en congresbundels. Het bestaan van het instituut zelf wordt mede mogelijk gemaakt door Stichting Democratie en Media.

Andere projecten werden financieel gesteund door onderstaande subsidiegevers.

1.5 Subsidies

Kröller-Müller Museum (biografie Anton Kröller)
Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe (biografie Anton Kröller)
De Nederlandsche Bank (biografie Zijlstra)
Dr. Abraham Kuyperfonds (biografie Zijlstra)
Gemeente Rotterdam (biografie Van der Louw)
NOS (biografie Van der Louw)
NPO (biografie Van der Louw)
VARA (biografie Van der Louw)
Onderzoekschool RUG (biografie Zijlstra en biografie Van der Louw)
SDM (Biografie Instituut en biografie Van der Louw)
SNS Reaal (biografie Van der Louw)

1.6 Website en Nieuwsbrief

Het Biografie Instituut heeft een tweetalige website (Nederlands en Engels): www.rug.nl/BiografieInstituut, ook bereikbaar via www.BiografieInstituut.nl. Op deze site is informatie te vinden over de doelstellingen en het onderzoeksterrein van het instituut, alsmede informatie over lopende projecten en congressen. De site bevat een nieuwsrubriek die doorlopend wordt geactualiseerd.

Op de site staan bovendien door het instituut geëntameerde digitale bestanden. Ook wordt het Nationaal Pseudoniemen Archief (NPA) op de site bijgehouden. Voorts is er een uitgebreide lijst met aan biografie gerelateerde links gemaakt, en kan men via de site contact opnemen met het instituut en zijn medewerkers.

De website van het Biografie Instituut werd al direct vanaf oprichting het meest bezocht van alle onderzoeksites van de Faculteit der Letteren. De website is dit jaar ruim 23.000 keer bezocht.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden om op de hoogte gehouden te worden van activiteiten van het instituut door middel van een nieuwsbrief die per email wordt verspreid. Momenteel wordt de nieuwsbrief aan ruim 800 personen verstuurd. Dit collegejaar werden vier digitale nieuwsbrieven verstuurd.

BOUDEWIJN SMITS

LOE DE JONG

1914-2005

CHRONIQUEUR VAN DE BEZETTING

Boom

Projecten

2.1 Biografieprojecten

Een van de voornaamste doelstellingen, het begeleiden van biografen, kreeg in 2013 zijn beslag door de begeleiding van onder anderen Ariëtte Dekker (Anton Kröller), Binne de Haan (Denken over Biografie), Bas Kromhout (Henk Feldmeijer), Boudewijn Smits (Loe de Jong) en Roelie Zwikker (Vincent Willem van Gogh).

Denken over biografie

Welke theoretisch-kritische benaderingen hebben in de twintigste eeuw het internationale denken over biografie vormgegeven en wat heeft dat voor gevolgen gehad voor de interpretatie van de biografie als vorm van geschiedschrijving? Deze vraag staat centraal in het promotieonderzoek *Denken over biografie. Kritiek, theorie en historiografie in de twintigste eeuw*. Drie velden van wetenschappelijke activiteit zijn uitgangspunt van onderzoek: de ontwikkelingen in het academische onderzoek in de humaniora en daarbinnen die van de geschiedwetenschap, de studies die specifiek hun aandacht richtten op de biografie en tenslotte de biografieën zelf, het onderzoek en de vormgeving die biografen toepasten. Uiteindelijk staat vooral de relatie tussen biografie en historiografie op het spel.

In de twintigste eeuw is de biografie bij uitstek een in kritisch opzicht veronachtzaamde vorm van historiografisch onderzoek geweest. De biografie werd uiteindelijk zelfs meer als een literaire vorm beschouwd dan als een onderdeel van de historische wetenschap.

Tegen de biografie als een methode behorend tot de geschiedschrijving zijn diverse bezwaren aangedragen. Omdat de biografie zich richt op één individu zou er van volwaardige geschiedschrijving geen sprake kunnen zijn. Verder zouden biografen de biografie buiten de geschiedwetenschap hebben geplaatst door al te gretige toepassing van ‘literaire’ verhaaltechnieken en het ontbreken van duidelijke onderzoekcriteria, waardoor biografen geen aansluiting vinden bij nieuwe inzichten in het academisch onderzoek.

Michelangelo, Mozes

Deze en andere kwesties die de biografie oproept zijn onderwerp van studie geweest voor kleine groepen wetenschappers verspreid over de wereld, die in de afgelopen decennia in de marge van de academie de merites van de biografie bestudeerden. Sommigen verwezen naar elkaars werk, maar vaker was dat niet het geval. Mede hierdoor ontbreekt het aan een samenhangende interpretatie en analyse van de verschillende academische onderzoeksrichtingen die zich met de biografie en haar problemen hebben beziggehouden.

Deze studie zal daarom niet alleen een overzicht geven van de academische visies op biografie die in de twintigste eeuw ontwikkeld zijn, maar vooral ook een interpretatiekader bieden voor de vragen die in de loop der tijd over de biografie zijn gesteld.

Boudewijn Büch

Na het overlijden van Boudewijn Büch in 2002 is in talloze boeken, krantenartikelen, opiniestukken en televisieprogramma's geprobeerd het leven van deze markante persoonlijkheid te vangen. Bibliofoon Boudewijn, dichter Boudewijn, verzamelaar Boudewijn, Boudewijn de Wassenaarse jongen, de Goethe-adept, Boudewijn de gevallen communist, de heteroseksuele homo, de vriend van... Verreweg de meeste aandacht ging uit naar Boudewijn Büch de mystificator, de man die aan de werkelijkheid niet genoeg had en daarom nog een parallel universum schiep.

Boudewijn Büch
© Klaas Koppe

De overdadige aandacht voor zijn mystificaties heeft ons het zicht ontnomen op de persoon Boudewijn Büch en op zijn tumultueuze loopbaan. Dat is zonde, want hij liet een aantal bijzondere dichtbundels, aangrijpende boeken en talloze ongeëvenaarde reportages na, waardoor een groot publiek zich plotsklaps interesseerde voor de meest obscure uithoeken van de wereld. Niet in de laatste plaats wist Büch onder meer als wekelijkse gast in *Barend & Van Dorp* met zijn tomeloze, onbevangen geestdrift televisiekijkend Nederland nieuwsgierig te maken naar lang vergeten boeken en auteurs.

Na zijn dood was er echter nauwelijks aandacht voor de rol die Büch de voorgaande twee decennia had gespeeld binnen de culturele wereld. Door het literaire establishment werd hij weggezet als straatschoffie dat ook eens een boek had gelezen, maar in retrospectief blijkt hij exemplarisch te zijn voor de veranderende smaakopvatting in de laatste kwart van de twintigste eeuw, waarin het traditionele onderscheid tussen hoge en lage kunst vervaagde. Op aanstekelijke wijze liet Büch zien dat een mens geen stoffige professor hoeft te zijn om van geschiedenis of poëzie te houden. Hij was een culturele alleseter, die zijn loopbaan als dichter begon en als televisiepersoonlijkheid eindigde. In de tussenliggende jaren werkte hij met evenveel geestdrift aan columns voor *Playboy* en *Nieuwe Revue* als aan artikelen over Rimbaud voor *NRC Handelsblad*. Hij beschreef de wereldliteratuur in het literaire tijdschrift *Maatstaf* om vervolgens in het VARA-programma *Büchs boeken* de nieuwste publicaties door de studio te smijten als deze hem niet bevielen. Minstens zo groot was het contrast tussen het zelfonderzoekende karakter van zijn eigen romans en de filo-sofische diepgravendheid in het werk van de door hem zo bewonderde Goethe.

Vincent Willem van Gogh

Binnen het Van Gogh Museum wordt in eerste instantie uitgebreid onderzoek gedaan naar de kunstenaar Vincent van Gogh en zijn tijdgenoten. Meer specifieke aandacht voor diens in 1978 overleden neef, de oprichter van het Van Gogh Museum, bleef tot nu toe op de achtergrond. De geplande biografie zal inzicht geven in het leven en de loopbaan van deze man, die vastbesloten was de collectie van Vincent en Theo van Gogh in stand te houden en toegankelijk te maken voor het publiek.

Vincent Willem van Gogh werd op 31 januari 1890 in Parijs geboren als zoon van Theo van Gogh (1857-1891) en Jo Bongers (1862-1925). Zij vernoemden hun enig kind naar Theo's broer, de kunstenaar Vincent Willem van Gogh (1853-1890). Na het vroegtijdig overlijden van Theo in 1891 ging de collectie tekeningen, schilderijen en brieven van Van Gogh, alsmede de werken van tijdgenoten die Vincent en

Theo hadden verzameld, over in handen van Jo. Toen zij in 1925 overleed, erfde haar zoon de collectie.

Van Gogh was een veelzijdig en ondernemend persoon. In de periode 1907-1914 studeerde hij werktuigkunde aan de Universiteit van Delft. Nadat hij in januari 1915 trouwde met Josina Wibaut, woonde en werkte hij als ingenieur in Frankrijk, de Verenigde Staten en Japan. Begin 1920 keerde het echtpaar terug naar Nederland. Samen met oud-studiegenoot Ernst Hijmans begon Van Gogh in Amsterdam een organisatie-advies bureau, een van de eersten in Nederland.

Na 1945 richtte Van Gogh zijn aandacht steeds meer op het bestuderen en bekend maken van zijn beroemde oom. Hij vond het belangrijk dat de verzameling ook na zijn overlijden bijeen zou blijven en daarom bracht hij die op initiatief van de staat in 1962 onder in de speciaal daarvoor opgerichte Vincent van Gogh Stichting. Op 3 juni 1973 opende het Rijksmuseum Vincent van Gogh de deuren voor het publiek. Tot kort voor zijn overlijden op 28 januari 1978 was Van Gogh vrijwel dagelijks in het museum te vinden en zette hij zich in voor alles wat met Vincent, Theo en het museum te maken had.

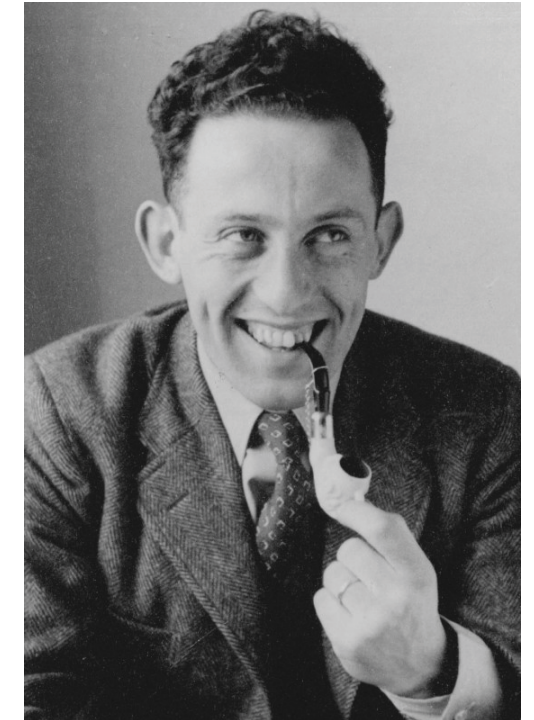
Loe de Jong

Nooit eerder was een zo omvangrijke studie over een zo korte tijdspanne in de nationale geschiedenis geschreven door slechts één auteur. Hoe groot de kwaliteit van het standaardwerk *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* van Loe de Jong ook is, dit monument over de bezettingsjaren heeft aan actualiteit ingeboet. Hoewel geen enkele onderzoeker het zich tot in lengte van jaren zal kunnen permitteren om dit ijkpunt te negeren (zowel om de eigen visie te staven als om het werk te bekritisieren), is de serie op onderdelen weerlegd en gedateerd. Dit blijkt uit de receptiegeschiedenis van het werk waarvan een uitgebreide bloemlezing verscheen als veertiende en laatste deel (1991) van de serie. Daarnaast zijn in recentere monografieën nieuwe vragen gesteld die andere inzichten en feiten hebben opgeleverd.

Nadat de auteur zich meer dan een decennium uit het publieke leven had teruggetrokken en in 2005 overleed, biedt een bijzonder aspect van dit levenswerk zich aan voor nader onderzoek: elke publieke discussie over de Tweede Wereldoorlog sinds 1945 was op de een of andere manier verbonden met Loe de Jong. Toen het laatste, dertiende deel van de serie (1988) verscheen, had De Jong vrijwel een halve eeuw

lang in het brandpunt gestaan van de collectieve verwerking van het oorlogsverleden. De Jongs wetenschappelijke professionaliteit is onwrikbaar verbonden met het uitdragen van democratisch burgerschap. Hij heeft daarom geprobeerd de regie over dit onverwerkte verleden naar zijn hand te zetten. Als geschiedschrijver, publieke persoon bekend van krant, radio, film en tv en als directeur van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (RIOD) wist hij een stempel te drukken op de collectieve beeldvorming over de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn socialistische politieke overtuiging, zijn vooroorlogs journalistiek werk als buitenlandredacteur van *De Groene Amsterdammer* en zijn persoonlijke ervaringen tijdens de oorlog als (geassimileerde) jood hebben bijgedragen aan zijn onverzettelijke overtuiging dat hij een morele verplichting had om gerechtigheid te laten zegevieren over het kwaad van het nationaalsocialisme.

Deze studie is van betekenis voor de geschiedenis van de opinievorming en de maatschappelijke werking van de journalistiek in de tweede helft van de twintigste eeuw in Nederland.

Joseph Kotälla

Een 'mensch-duivel', noemde de voormalige verzetskrant *Het Parool* hem kort na de oorlog. De krant deed in november 1945 verslag van het opgraven van de slachtoffers van Joseph Kotälla in de omgeving van het Duitse concentratiekamp Amersfoort. De kleine SS'er gedroeg zich in de oorlogsjaren als plaatsvervangend kampcommandant uiterst wreed en gaf leiding aan meerdere vuurpelotons. De krant stelde dat Kotälla 'zijn hoogste genot vond in het aanschouwen van in pijn gekromde lichamen en de doodangst in de ogen van de stervenden'.

Dit onderzoek brengt gedetailleerd Kotälla's problematische jeugd in kaart in het door etnische conflicten gedomineerde Opper-Silezië. Zijn carrière in het Duitse leger die volgde na de Duitse inval in Polen, wordt nauwgezet beschreven.

Na een korte periode aan het Oostfront werd hij overgeplaatst naar Nederland. Zijn werk in Kamp Amersfoort vormt een belangrijk bestanddeel van dit onderzoek.

Nagegaan wordt in hoeverre Kotälla met zijn wrede optreden in het concentratiekamp een uitzondering was, in vergelijking met andere kampbewakers. Door onderzoek te doen naar deze plaatsvervangend commandant wordt een niet eerder gehanteerd deelnemersperspectief geboden op het beruchte kamp in Amersfoort, namelijk dat van de 'daders'. Op basis van niet eerder geraadpleegde bronnen en getuigenissen wordt ook duidelijk welk beeld Kotälla van zichzelf had.

De naoorlogse berechting van Joseph Kotälla en de slepende discussie over zijn mogelijk vervroegde vrijlating (Drie van Breda) zijn tot op heden onderzocht vanuit de politieke en maatschappelijke discussie over hoe om te gaan met oorlogsmisdadigers. Dit onderzoek daarentegen richt zich in de eerste plaats op de achtergronden, motieven en interpretaties van Kotälla.

Anton Kröller

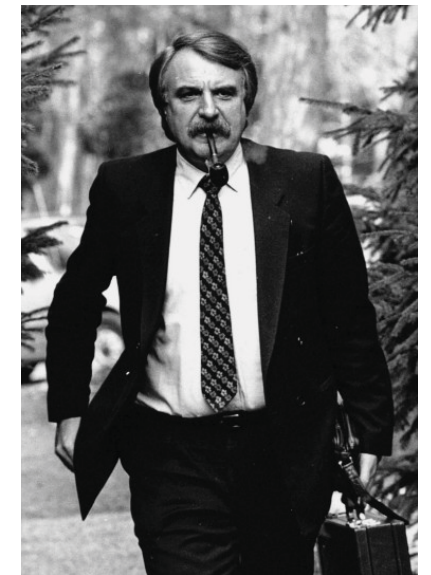
De naam van Anton Kröller is bij een groot publiek alleen nog bekend vanwege zijn echtgenote Helene Kröller-Müller, die met het geld van haar man een wereldberoemde kunstverzameling opbouwde. Toch was deze Rotterdamse ondernemer in de eerste helft van de twintigste eeuw een van de rijkste, machtigste en meest omstreden mensen van Nederland. Voor de Eerste Wereldoorlog was Kröller een succesvol zakenman, tijdens de oorlog bepaalde hij met een kleine groep zakenlieden voor een groot deel de buitenlandse en economische politiek van Nederland. In deze oorlogsjaren verwierf hij zich de bijnaam 'De ongekroonde koning van Nederland'.

Die reputatie bleef hij in de jaren twintig waarmaken, met het wereldomspannend bedrijf Müller & Co, een groot aantal commissariaten, betrokkenheid bij het ontstaan van Hoogovens en KLM, het kilometers ver strekkend landgoed De Hoge Veluwe, een vriendschap met de Duitse prins Hendrik en de internationaal opzienbarende kunstcollectie van zijn vrouw. In deze crisisjaren raakte zijn bedrijf echter in zwaar weer. Torenhoge schulden aan de Rotterdamsche Bankvereniging (Robaver), de bank waarvan Kröller ook commissaris was, leidden bijna tot het faillissement van zowel Robaver als Müller & Co.

André van der Louw

André van der Louw (1933-2005) was bestuurslid van de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC), hij werkte als redacteur bij de VARA-gids en was betrokken bij de vernieuwing van de PvdA. Van der Louw was burgemeester van Rotterdam, minister van CRM, KNVB-sectievoorzitter, perschef voor de VARA en voorzitter van de NOS. De biografie van André van der Louw zal bijdragen aan onze kennis van de naoorlogse politieke geschiedenis. Komend voorjaar wordt bekend wie de biograaf is.

rijksuniversiteit
groningen
2014 | 400 jaar

for infinity
4∞

Born scientists reach for infinity

In 2014 viert de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) 400 jaar passie en prestatie in onderzoek en onderwijs

De Faculteit der Letteren, het Biografie Instituut, het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen en de Graduate School for the Humanities van de RUG zoeken een

Promovendus: Biografie André van der Louw

0,9 fte | Vacature nr 213237

Documentatiecentrum NPP
Het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen van de RUG verzamelt publicaties van en over alle Nederlandse politieke partijen en publiceerde recentelijk studies over de VVD, het CDA, GroenLinks en de PVV.

Biografie Instituut
Het Biografie Instituut verzorgt Onderwijs in de Geschiedenis en Theorie van de Biografie. Onder auspiciën van het instituut zijn onder meer verschenen de biografieën van Helene Kröller-Müller en Ferdinand Domela Nieuwenhuis.

In combinatie met de te volgen onderzoekopleiding dient dit onderzoeksproject te leiden tot een promotie c.q. biografie. André van der Louw (1933-2005) was bestuurslid van de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC), hij werkte als redacteur bij de VARA-gids en was betrokken bij de vernieuwing van de PvdA. Van der Louw was burgemeester van Rotterdam, minister van CRM, KNVB-sectievoorzitter en voorzitter van de VARA en de NOS. De biografie van André van der Louw zal bijdragen aan onze kennis van de naoorlogse politieke geschiedenis, in het bijzonder het denken over de ontwikkeling van sociaaldemocratie in Nederland, stedelijk bestuur en omroep politiek. Voorts draagt het proefschrift bij aan reflectie op het genre van de biografie in de cultuurgeschiedschrijving.

Nadere informatie over deze vacature vindt u op www.rug.nl/werkenbijderug

layar Scan deze advertentie met Layar!

www.rug.nl/werkenbijderug

Jelle Zijlstra

Jelle Zijlstra (1918 – 2001) was tijdens zijn carrière minister van Economische Zaken en Financiën, senator, premier en werd uiteindelijk president van De Nederlandsche Bank. Ondanks het feit dat Zijlstra tussen 1952 en 1967 ruim vijftien jaar actief was in het politieke speelveld, zag de Friese econoom zichzelf nooit als politicus. Voor Zijlstra was de wetenschappelijke wereld van de Vrije Universiteit het ‘verloren paradijs’ en pas als president van De Nederlandsche Bank was Zijlstra naar eigen zeggen op zijn plek. In zijn autobiografie gaf Zijlstra aan dat de verklaring hiervoor was dat hij *homo economicus* was en geen *homo politicus*.

Toch bleek het afscheid nemen van de politiek makkelijker gezegd dan gedaan, want verschillende pogingen van Zijlstra om afstand te nemen van het Haagse mislukten of waren van korte duur. Schijnbaar tegen wil en dank bleef Zijlstra minister en lijsttrekker en werd hij uiteindelijk zelfs premier.

Zijlstra distantieerde zich als econoom van de Haagse politiek en prefereerde met een zakelijke stijl consensus en de lange termijn boven ‘vrome riedels’ en idealisme. Zowel landelijk als binnen de partijpolitiek stond Zijlstra voor een pragmatische koers, wat hem populariteit maar ook verzet opleverde. Zijlstra nam een prominente plaats in binnen de zich moderniserende ARP en in een veranderend politiek landschap, waar wederopbouw en regeren op brede basis langzaam van het toneel verdwenen.

Dit onderzoek richt zich op het leven en werk van Jelle Zijlstra, waarbij de nadruk zal liggen op de vragen: Welke invloed hadden crisis en oorlogsjaren op de ontwikkeling van Zijlstra als persoon, politicus en econoom? En wat was de rol van Zijlstra binnen de Antirevolutionaire en Haagse politiek? Het onderzoek draagt bij aan de politieke geschiedschrijving van het naoorlogse Nederland tussen wederopbouw, maakbaarheid en begrotingspolitiek.

Omslagfoto tweede herziene en uitgebreide druk Hans Renders en Binne de Haan, *Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*. Koninklijke Brill 2014.

To take issue with Renders, however, is not to discount his perceptive and wide-ranging contributions to an understanding of biography and biographical method. Only a scholar with formidable learning could have assembled an anthology that is so challenging on so many aspects of biography.

Carl Rollyson, in: *Biography*, 36(2013)2, p. 392-395.

Boekpresentatie *Theoretical Discussions of Biography*
9 februari, Norwich.
Vlnr. Binne de Haan, Richard Holmes, Hans Renders.

Theoretical Discussions of Biography is een welkome aanvulling voor universitaire cursussen over theorie van de geschiedenis en overzichten van historiografie. [...] Een biografie handelt voor Renders en de Haan bij voorkeur over een specifiek figuur om algemeen erkende waarheden over een gemeenschap en cultuur te toetsen. Renders werkt deze these uit in het artikel 'The limits of representativeness. Biography, Life Writing and Microhistory' en brengt meteen ook enkele thema's uit andere bijdragen bijeen. Dit artikel biedt een concrete onderzoeksagenda voor de toekomst.

Christoph De Spiegeleer, in: *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 10(2013)3, p. 115-116.

2.2 Afgeronde projecten

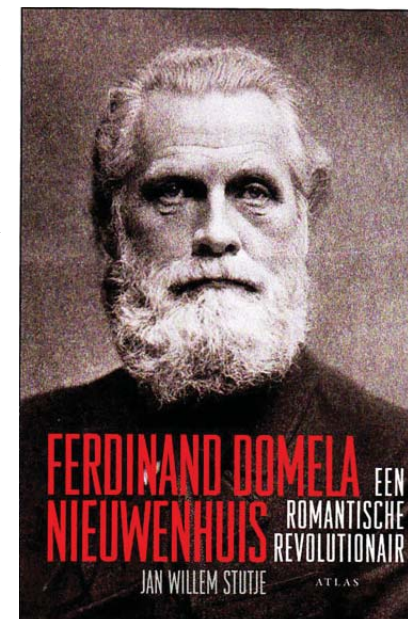

J.C. Bloem

Bart Slijper publiceerde de biografie van Bloem onder de titel *Van alle dingen los. Het leven van J.C. Bloem*, verschenen in mei 2007 bij Uitgeverij De Arbeiderspers. De herdruk verscheen in hetzelfde jaar. Deze biografie stond op de short list van 'Het beste historische boek 2007, Historisch Nieuwsblad/de Volkskrant Prijs'. Bart Slijper promoveerde op 10 mei 2007.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis

Weinigen hebben in de arbeidersbeweging zo tot de verbeelding gesproken als Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919). Vanaf 1 september 2006 onderzoekt dr. Jan Willem Stutje het leven van de aartsvader van het Nederlandse socialisme. Het project wordt mogelijk gemaakt door een zogenaamde Vidi-subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Vanuit een vijftal nieuwe invalshoeken tracht Stutje het gangbare beeld aan te vullen en te corrigeren. Centraal staan Domela's charisma, het romantisch revolutionaire engagement, de orale cultuur en de internationale contacten. Zijn leiderschap wordt vergeleken met Abraham Kuyper en Pieter Jelles Troelstra, maar ook met buitenlandse geestverwanten als César de Paepe en Ferdinand Lassalle. Deze biografie levert een bijdrage aan de ideeëngeschiedenis en aan de historische sociologie van sociale bewegingen en politieke cultuur. In mei 2012 is de biografie *Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Een romantische revolutionair* verschenen bij Uitgeverij Atlas. In 2012 werd deze biografie genomineerd voor de Libris Geschiedenis Prijs en in 2013 voor de Gouden Boekenuil.

LANDVERRADER MET ZENDINGSDRANG

In de canon van de Duitse bezetting, die het NIOD in 2010 publiceerde, kregen Anton Mussert en Rost van Tonningen ieder een eigen hoofdstuk. Een andere schurk ontbrak echter: Henk Feldmeijer, de leider van de Nederlandse SS. Bas Kromhout (1975) vult deze lacune. Hij laat in zijn uitstekende biografie zien hoe een veelbelovende jongeman radicaliseerde.

Henk Feldmeijer (1910-1945) beschikte over charisma en domineerde graag anderen. Zijn ouders Egbert en Antje gaven hun enige zoon daar ook ruimschoots gelegenheid voor. Op de hbs in Helpman was Feldmeijer een begaafde leerling, die wiskundebijlessen gaf. In 1927 was hij het beste van zijn jaar. Het leverde hem een studiebeurs op, wat bijzonder was voor een telg uit een soldatengeslacht.

Aan de universiteit was de zoekende Feldmeijer een buitenbeentje. Hij zat niet bij het Corps, kon als ongelovige niet terugvallen op de waarden van het geloof en was bovendien politiek dakloos. Vanaf oktober 1930 zat Feldmeijer in dienst. Daar kon hij dankzij het lidmaatschap van de Vereniging voor Spiritualisten, waarvoor Feldmeijer met zichtbaar plezier zieltjes won, toch zijn ego strelen. Maar pas toen hij in 1932 in aanraking kwam met de NSB, die door de hiërarchische partijstructuur kansen bood om over anderen de baas te spelen, vond Feldmeijer een levensdoel.

radicale spreekstalmeester

Binnen de NSB speelde Feldmeijer als radicale partijspreekster een voortrekkersrol. Vanaf 1935 raakte hij in de ban van de Duitse nazi-ideologie. Door de combinatie van rassenspraken, antisemitisme en het *völkische* denken kwam Feldmeijer in conflict met de leider, Anton Mussert. Uit angst om zijn identiteit – het nationaal-socialisme – te verliezen, boog Feldmeijer

diep voor Mussert. Maar de onderlinge verwijdering was onomkeerbaar. Tijdens een bezoek aan Duitsland in 1937 vond hij zijn nieuwe leider, Hitler. Om terug te kunnen keren in het centrum van de macht had Feldmeijer een schare volgelingen nodig. Daartoe richtte hij in 1939 naar het voorbeeld van de Duitse SS de Mussert Garde op. Voor deze jongerenorganisatie waren Nederlanders niet enkel Dietsers, zoals Mussert beweerde, maar zeker ook Germanen.

voorman

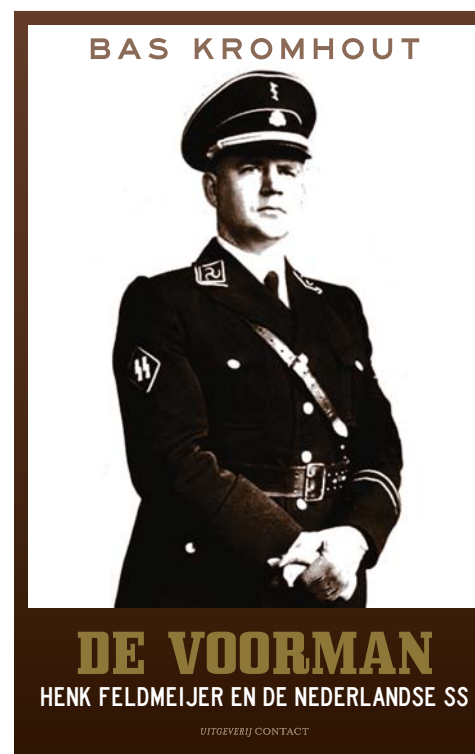
Direct na de bezetting benoemden de Duitsers Feldmeijer tot Voorman van de Nederlandse SS, waardoor Mussert vreesde voor zijn machtspositie. Kromhout beschrijft nauwgezet hoe Feldmeijers SS de positie van Mussert steeds verder uitholde. Cruciaal twistpunt was de eed op Hitler. Mussert was daar tegen omdat de eed op Hitler zijn gezag zou ondermijnen. Hoewel Himmler, en Rauter, de hoogste SS-baas in Nederland, volledig achter Feldmeijer stonden, konden ze Mussert en zijn NSB niet laten vallen zolang de oorlog niet was beslist. Dankzij een aantal fraaie bronnen heeft Kromhout de radicalisering van Feldmeijer bijzonder goed in kaart gebracht. Het 'groeiboek', dat hij vanaf 1938 voor zijn zoon Ekke bijhield, toont de liefde voor zijn gezin, maar staat ook bol van nationaal-socialistische opdrachten waarmee hij zijn zoon belastte. En in zijn frontdagboek

beschrijft Feldmeijer de veldtochten in Joegoslavië en Griekenland van 1941 en zijn periode aan het oostfront tussen augustus 1942 en februari 1943. Daarin gaan verwondering over het veroverde landschap, het plegen van oorlogsmisdaden én de twijfel over de Duitse eindoverwinning hand in hand.

Silbertanne

Ondanks deze twijfel koos Feldmeijer voor de sprong naar voren. Daardoor bleef hij voor de Duitse bezetter vanuit ideologisch oogpunt hun belangrijkste handlangers ook al strookten zijn drankzucht, verduisteringspraktijken en seksuele escapades niet met de moraal van de SS. Toen Feldmeijer in Nederland terugkeerde, was het verzet tegen de bezetter toegenomen. Op voorspraak van Rauter moest voortaan elke aanslag worden vergolden met drie tot zes aanslagen op 'bekende, prominente tegenstanders.' Feldmeijer leverde de moordenaars voor deze Aktion Silbertanne en richtte daartoe het Sonderkommando-Feldmeijer op. In totaal vermoordde dit doodseskader 21 burgers.

Feldmeijer bleef tot het einde een fanatieke zendeling. In februari 1945, toen de Sovjets al bijna voor Berlijn stonden, wilde Feldmeijer naar het front. In de buurt van Raalte werd zijn auto op 22 februari door een geallieerde jachtbommenwerper beschoten. Feldmeijer was op slag dood en stierf zoals hij het graag had gewild. ■

Henk Feldmeijer

Johannes Hendrik (Henk) Feldmeijer (1910-1945) was 29 jaar toen hij door de Duitse bezetter werd aangesteld tot 'Voorman' van de Nederlandse SS. Daarmee was hij Heinrich Himmlers belangrijkste troefkaart in bezet Nederland.

Feldmeijer radicaliseerde hij in hoog tempo. Daardoor kwam hij in 1937 in botsing met NSB-leider Mussert. In 1939 richtte hij een nieuwe partijmilitie op naar het voorbeeld van de SS: de Mussert-Garde. Na de bezetting van Nederland in 1940 werd Feldmeijer belast met de opbouw van de Nederlandse SS.

Feldmeijers Groot-Germaanse politiek bracht hem in een vijf jaar durend conflict met Mussert. Ondertussen zorgde het verloop van de oorlog ervoor dat Feldmeijer zijn politieke SS-organisatie steeds meer ten dienste moest stellen van de Duitse oorlogsvoering. Zelf ging hij tot tweemaal toe als soldaat naar het front in respectievelijk Griekenland en de Sovjet-Unie.

Bas Kromhout promoveerde op dit onderzoek op 6 juni 2012. De handelseditie en inmiddels ook de tweede druk is verschenen onder de titel *De Voorman. Henk Feldmeijer en de Nederlandse SS* bij Uitgeverij Contact.

Gerrit Jan van Heuven Goedhart

Na een studie rechten in Leiden werd Van Heuven Goedhart redacteur bij *De Telegraaf*. Binnen enkele jaren maakte hij deel uit van de hoofdredactie, vanaf 1930 was hij enig hoofdredacteur. In 1933 werd hij hoofdredacteur van het *Utrechtsch Nieuwsblad*. Hij raakte betrokken bij het verzet en vanuit die positie kwam hij in contact met de illegale krant *Het Parool*. Van Heuven Goedhart leidde *Het Parool* vanaf 1942 tot hij medio 1944 naar Londen vluchtte, alwaar hij binnen een maand benoemd werd tot minister van Justitie in het kabinet Gerbrandy.

Terug in Nederland werd hij na de bevrijding hoofdredacteur van *Het Parool*. Op 1 januari 1951 werd hij benoemd tot Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de net opgerichte UNHCR. Dat zou hij tot aan zijn dood op 8 juli 1956 blijven.

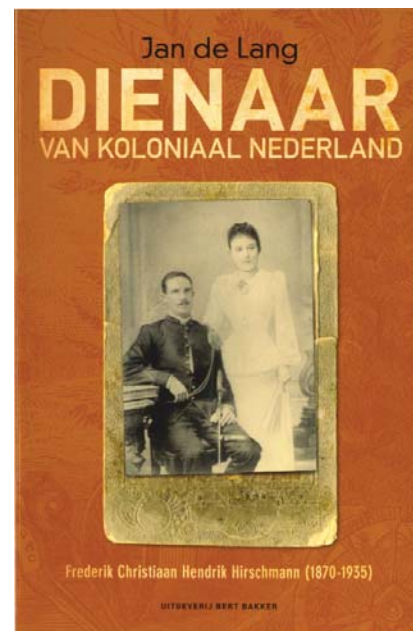
Jeroen Corduener promoveerde op dit onderzoek op 28 februari 2011. De handelseditie is verschenen onder de titel *Riemen om de kin! Biografie van mr. dr. Gerrit Jan van Heuven Goedhart* bij uitgeverij Bert Bakker.

Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann

Dit project behelst een biografisch onderzoek met een koloniaalmilitair-historische inslag. Centraal staat de mate waarin Hirschmann exemplarisch was voor de Nederlandse aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda opgeleide officier van het KNIL in een drietal decennia rond 1900.

Tot het leven en het werk van Hirschmann behoren ook zijn activiteiten na de afsluiting van zijn militaire carrière. Hij werd achtereenvolgens belastinginspecteur en burgemeester.

Jan de Lang promoveerde op dit onderzoek op 14 oktober 2010. De handelseditie is verschenen onder de titel *Dienaar van koloniaal Nederland. Biografie van Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann (1870-1935)* bij uitgeverij Bert Bakker in april 2011.

Helene Kröller-Müller

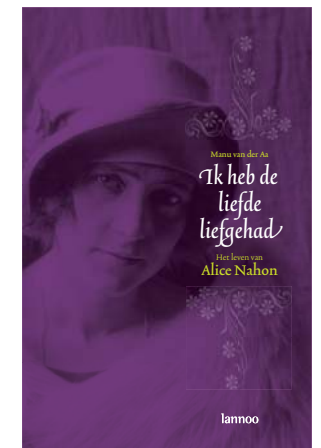
Tussen 1907 en 1938 stelde Helene Kröller-Müller een verzameling moderne beeldende kunst samen die op dat moment in West-Europa haar weerga nauwelijks kende. In eerste instantie verzamelde zij vanuit persoonlijke interesse, welke werd aangewakkerd door de kunstpedagoog H.P. Bremmer. Maar al snel, in 1911, ontstond bij haar het idee om voor de verzameling een museum te laten bouwen. Hiermee heeft zij de gemeenschap een 'monument van cultuur' willen nalaten.

Wie was deze vrouw, die pas op latere leeftijd een liefde voor kunst opvatte om vervolgens ieder aspect van haar leven en een aanzienlijk deel van het familiekapitaal in dienst hiervan te stellen?

Eva Rovers promoveerde op dit onderzoek op 15 november 2010. De vierde druk van de handelseditie *De eeuwigheid verzameld. Helene Kröller-Müller 1869-1939* is reeds verschenen bij uitgeverij Bert Bakker. In 2012 won ze met dit proefschrift de Erik Hazelhoff Roelfzema Biografieprijs en de Jan van Gelderprijs in 2011.

Alice Nahon

Behalve Guido Gezelle verkocht geen enkele Vlaamse dichter meer bundels dan Alice Nahon (1896-1933). Haar poëzie werd ook enthousiast onthaald door de literaire kritiek in Vlaanderen en Nederland. Toch wordt haar werk nu afgedaan als sentimenteel gerijmel of 'Gartenlaube-poëzie', zoals Paul van Ostaïjen het noemde. Manu van der Aa schreef haar biografie. Hij besteedde onder meer aandacht aan haar functioneren in de literaire wereld, aan haar relatie tot het Vlaams-nationalisme en aan haar voor die tijd onconventionele houding tegenover seksualiteit en relaties. Dit onderzoek resulteerde in een promotie op 27 oktober 2008 en werd uitgegeven onder de titel *'Ik heb de liefde liefgehad'. Het leven van Alice Nahon*, Uitgeverij Lannoo, Tiel 2008.

Radio Oranje

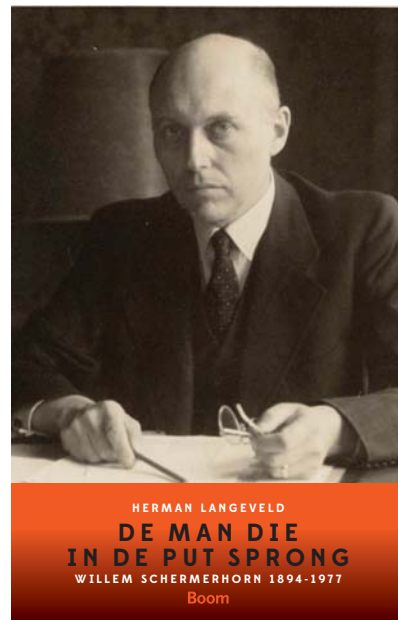
Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak werd radio beschouwd als een volwaardig wapen, net zo belangrijk als de landmacht, de luchtmacht of de vloot. Beroemdheden als de schrijver Thomas Mann en de antropoloog Claude Lévi-Strauss leenden hun stem aan de geallieerde zaak. Voor de Nederlandstalige radio vochten de schrijvers A. den Doolaard en Herman de Man en de journalisten Loe de Jong en Henk van den Broek op hun manier voor een geallieerde overwinning. Als regeringsomroep had Radio Oranje een gezag dat andere Nederlandstalige radiostations zoals de Nederlandse afdeling van de BBC of het WRUL-station uit Boston ontbeerden.

Sinke promoveerde op 20 april 2009 op dit onderzoek *Verzet vanuit de verte. De behoedzame koers van Radio Oranje* dat onder dezelfde titel verscheen bij uitgeverij Augustus. Hij werd door de RUG voorgedragen voor de studieprij Praemium Erasmianum 2008/2009.

Willem Schermerhorn

Lang zag het ernaar uit dat de boerenzoon Willem Schermerhorn niet door een politieke, maar door een wetenschappelijke loopbaan bekendheid zou verwerven. Reeds op 31-jarige werd hij hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft; als pionier van de luchtkartering zou hij internationale erkenning vinden. Maar aan het einde van de jaren dertig raakte hij zijdelings bij de politiek betrokken, toen hij voorzitter werd van Eenheid door Democratie, een beweging die zich tot taak stelde de opmars van de NSB tot staan te brengen. Vanwege dit voorzitterschap werd hij in het gijzelaarskamp in Sint Michielsgestel opgesloten. Hier werd Schermerhorn leider van de gijzelaars; onder hen ontstond het idee dat hij de geschikte figuur zou zijn om als premier inhoud aan de politieke en maatschappelijke vernieuwing na de bevrijding te geven.

Jan Wier

De arts Jan Wier staat bekend als eerste serieuze tegenstander van de heksenvervolging. De heksenprocessen achtte hij onrechtmatig omdat ze over niet-bestaande misdrijven gingen en omdat verdachten gefolterd werden, opgesloten in mensonwaardige omstandigheden en werden onderworpen aan de waterproef.

Omdat Jan Wier sommige heksen geestesziek noemde, geldt hij als een grondlegger van de moderne psychiatrie. Verder bepleitte hij een menselijke behandeling van verdachten, waarmee hij een verdediger lijkt van de mensenrechten *avant la lettre*. Critici menen dat hij de heksenvervolging onbedoeld heeft aangewakkerd en dat hij ten onrechte geldt als een boegbeeld van de psychiatrie.

Vera Hoorens promoveerde op 6 juni 2011. De handelseditie verscheen onder de titel *Een ketterse arts voor de heksen. Jan Wier (1515-1588)* bij uitgeverij Bert Bakker. Inmiddels is een tweede druk verschenen.

2.3 Congressen en congresbundels

Congresbundel *Microhistory and the Picaresque Novel*

Biografie, microgeschiedenis en de schelmenroman hebben gemeen dat ze vanuit een deelnemersperspectief (agency) de wereld beschrijven en daarmee generaliserende perspectieven in representaties van het verleden kunnen bijstellen. Op diverse manieren poneren ze dezelfde vraag: hoe kan het perspectief van een individu het begrip van een grotere historische context problematiseren?

In 2014 zal onder redactie van Binne de Haan (Biografie Instituut) en Konstantin Mierau (Oudere Romaanse Letterkunde) bij uitgeverij Cambridge Scholars Publishing de bundel *Microhistory and the Picaresque Novel: A First Exploration into Commensurable Perspectives on Agency* verschijnen. Deze publicatie is het resultaat van een internationale wetenschappelijke uitwisseling tussen onderzoekers werkzaam op de terreinen van biografie, microgeschiedenis en de schelmenroman, die in 2012 in Groningen plaatsvond op een congres georganiseerd door het Biografie Instituut en de Afdeling Romaanse Talen en Culturen (Rijksuniversiteit Groningen), in samenwerking met het Instituut voor Cultuurwetenschappelijk Onderzoek Groningen (ICOG).

De bundel bevat bijdragen van prof. Giovanni Levi, prof. Matti Peltonen, prof. Robert Folger, prof. Hans Renders, en de beide redacteurs. In de bijdragen wordt ingegaan op de relatie tussen biografie, microgeschiedenis en de schelmenroman, en de belangrijkste theoretische kwesties die deze benaderingen oproepen voor de representatie van het verleden. Hiertoe gaan de auteurs onder meer in op de begrippen en thema's historische representativiteit, bronnengebruik, marginaliteit, stedelijke ruimte en stadsgeschiedschrijving, nationale geschiedschrijving versus het individuele perspectief, en historische referentialiteit van literaire teksten en microhistorisch onderzoek.

Congresbundel *Biografie & Pedagogie*

Aan deze bundel is dit jaar gewerkt door Jaques Dane en Hans Renders, en zal komend jaar verschijnen.

Verschenen congresbundels tot nu toe

2.4 Digitaliseringsprojecten

Om sneller en gemakkelijker toegang tot biografisch onderzoeksmateriaal te verkrijgen en nieuwe mogelijkheden tot onderzoek mogelijk te maken, hebben wij biografisch onderzoeksmateriaal gedigitaliseerd beschikbaar gesteld op de website <http://biografieinstituut.ub.rug.nl>.

Onderdeel hiervan is het project 'Boekenproductie 1940-1945'. De totale boekenproductie tussen mei 1940 en mei 1945 is in kaart gebracht en digitaal online doorzoekbaar gemaakt voor onderzoek. Aan de basis ligt *Brinkman's catalogus van boeken en tijdschriften*.

Het familiearchief van de Groningse familie Van Calker-Clemens-Schöner wordt door het Gronings Archief gedigitaliseerd ten behoeve van het beoogde onderzoeksproject 'Fijnproevers en smaakmakers. Burgerlijke cultuur in Groningen tussen nationalisme en kosmopolitisme (1830-1970)'. Dit rijke archief is vrij toegankelijk via onze website (www.biografieinstituut.nl/familiearchief).

Met onze digitale bestanden hebben wij ook een inhoudelijke bijdrage geleverd aan het Biografisch Portaal.

Nationaal Pseudoniemen Archief

Afgelopen jaar zijn er correcties, toevoegingen en technische verbeteringen aangebracht aan het Nationale Pseudoniemen Archief, dat door het Biografie Instituut is opgericht in 2010. Het Nationale Pseudoniemen Archief is een online doorzoekbare database van pseudoniemen en bijbehorende burgernaam, waarbij gezocht kan worden op pseudoniem, burgernaam of beide.

Toevoegingen of correcties kunnen gebruikers doorgeven per mail, waarna het na controle wordt doorgevoerd in de database. Het pseudoniemenarchief is te vinden op www.biografieinstituut.nl/npa.

Mirjam de Baar, Yme Kuiper, Hans Renders (eds.), **Biografie en religie. De religieuze factor in de biografie** (Biografische Studies, Amsterdam: Boom, 2011, 299 pp., ISBN 978 94 6105 476 0).

‘Natuurlijk werden door heel wat recensenten de nodige kanttekeningen gemaakt en werd detailkritiek geleverd – dat is nu eenmaal des recensenten’ (197). Paul Luykx’ opmerking over de commentaren die Gerard Broms biografieën losweekten, geeft een vreemd soort vrijgeleide aan elke recensent van Luykx’ eigen stuk of van de tekst van één der andere auteurs die in deze bundel werden opgenomen. Wat volgt zijn dus wat kanttekeningen (want des recensenten) bij de bundel *Biografie en religie*, het meest recente onderdeel van de reeks *Biografische Studies* uitgegeven door Boom in samenwerking met het *Biografie Instituut*.

Luykx’ stukje over Gerard Brom, de biografie van de katholieke emancipatie, roept bovendien ook andere vragen op. Vooral dan wanneer Luykx expliciet Broms redenen voor het schrijven van zijn vier biografieën bestudeert en nader ingaat op het type onderzoek dat hij hiervoor verrichtte. Zoals Erik Borgman ook aangeeft in zijn slotbeschouwingen zet dit immers aan tot denken over de inzet van de biografische opstellen in de bundel en hun benaderingswijze (263). De kwesties worden in de verschillende bijdragen ook expliciet aangekaart. In hun inleiding stellen Mirjam de Baar, Yme Kuiper en Hans Renders dat ‘juist een biografische benadering van historische data, verhalen en herinneringen ons meer en een beter inzicht kan bieden in de rol die religie in het moderne Nederland speelt in zowel het persoonlijke als het publieke leven van mannen en vrouwen, jong en oud’ (11). De grootste uitdaging bij een dergelijk biografisch onderzoek, zo geven ze aan, bestaat er in de religieuze factor niet als een constante op te vatten en oog te hebben voor vormelijke en inhoudelijke veranderingen. De verschillende auteurs lijken zich maar al te bewust van dit gevaar, thematiseren breukmomenten (bekeringsmomenten, overstap naar atheïsme en socialisme) en koppelen de (verschuivende) inhoud aan de historische contexten en individuele levenslopen van de verschillende historische actoren. Alles bij elkaar genomen vormen de besproken figuren een bonte groep van literatoren, politici, (ex-) professionele religieuzen, edellieden en zelfs een koningin (Wilhelmina). Niet al deze gebiografeerden waren trouwens uitgesproken religieus, zo toont de bijdrage van Herman de Liagre Böhl over Herman Gorter (72). Hoewel de veelvormigheid van gebiografeerden en de daaraan gekoppelde diversiteit van de studies een meerwaarde vormen, zijn ze tegelijkertijd ook enigszins verwarrend. Als lezer ga je immers spontaan op zoek naar de structuur en samenhang van de bundel; zeker wanneer blijkt dat de chronologische afbakening die in de inleiding even aan bod komt niet doorwerkt in de opbouw van de rest van de bundel. De enige factoren die de verschillende bijdragen aan elkaar koppelen zijn letterlijk de elementen biografie en religie.

Menig auteur gaat ook expliciet in op de relatie tussen beide elementen, meer specifiek gaat het daarbij om de verhouding biografie-gebiografeerde-religie en de daaraan gekoppelde vragen naar bronnen en methoden. Zo stelt Jan Fontijn in zijn bijdrage over Frederik van Eeden dat ‘biografieën bij uitstek geschikt’ zijn om ‘aan te tonen hoe religie invloed heeft op verschillende facetten van het menselijk bestaan’ (22). Toch moet men er ook op bedacht zijn, zo merkt Gert van Klinken in zijn bijdrage over de verzetsheldin Gezina van der Molen op, dat ‘religie bij godsdienstige mensen niet alles verklaart’. Hun overtuiging kon in de verschillende fasen van hun leven immers uiteenlopende vormen aannemen (169). Egodocumenten moeten volgens Fontijn bij dergelijke studies met kritische waakzaamheid worden benaderd. Ook Jan Willem Stutje waarschuwt in zijn bijdrage over Ferdinand Domela Nieuwenhuis dat er ‘vertekening’ ontstaat ‘waar de biografie zijn held of heldin te

veel op zijn of haar woord gelooft en hij zijn empathische relatie laat vertroebelen door een zogenaamde subjectieve ervaring van de gebiografeerde’ (51). In de ogen van Hans Renders is het dan ook ‘waarschijnlijk onvermijdelijk dat de hoofdpersoon van een biografie is overgeleverd aan de visie van de biografie’ (223). Meer nog, zo stelt Jeroen Koch, hoezeer een historicus zich ook zal proberen te verplaatsen in de periode van zijn studie, ‘hij kan niet vermijden dat vooronderstellingen van zijn eigen tijd en omgeving in de interpretaties doorklinken’ (93). Onder het kopje ‘Problematische kwesties voor de biografie van Kuiper’ besteedt hij dan ook uitgebreid aandacht aan de problematiek van distantie en affiniteit tussen biografie en gebiografeerde (100).

Ook de manier waarop een biografie de verhouding tussen religie en de gebiografeerde kan thematiseren, wordt expliciet becommentarieerd in de bundel. Het beschrijven van breukmomenten lijkt een voor de hand liggende keuze, maar, zo stelt Fia Dieteren in haar studie over Nellie van Kol, in deze benaderingswijze schuilt ook een zeker gevaar voor de biografie. Men kan zich immers de vraag stellen of wat door de buitenwereld als breukmoment werd geconstrueerd, ook werkelijk een keerpunt voor de betrokkene vormde. In het geval van Nellie van Kol was haar overstap van socialistisch feminisme naar heilssoldate immers eerder een combineren van ‘oude levenslessen’ met ‘nieuwe inzichten’ dan een breukmoment zoals het in oudere Van Kol-levensschetsen werd voorgesteld (89). Ook in de bijdragen van Yme Kuiper en Han van Bree staan dergelijke keerpunten centraal. In zijn studie over de Oxfordbeweging en haar aanhangers onder de Nederlandse adel verwijst de eerste hierbij naar bekeringsmodellen die in de godsdienstpsychologie en godsdienstsociologie zijn uitgewerkt en uitgaan van een ‘actieve, handelende, zoekende persoon’ eerder dan een ‘passieve bekeerling’ die een radicale bekering doormaakt (121). Een gelijkaardig religieus keerpunt, een ‘religieuze aanraking’ in de winter van 1949, wordt door Han van Bree ook gesignaleerd in zijn studie van de contacten tussen koningin Wilhelmina en Greet Hofmans. Blijkbaar leek de oude koningin, die na haar abdicatie religieuze geschriften publiceerde, in religieus opzicht ‘meer’ op haar dochter ‘dan hun imago’s doen vermoeden’ (146).

Een viertal bijdragen concentreert zich niet op individuen, maar neemt een groep mensen onder de loep. Naast de reeds vermelde studie van Yme Kuiper, gaat het hier over zendingsarbeiders in Nederlands-Indië (Elsbeth Locher-Scholten), de progressieve christenen geëngageerd in de SDAP en PvdA (Doeko Bosscher) en uitgetreden priesters (Marit Monteiro). Ook in de bijdrage over zendingsarbeiders gaat het over keerpunten, of eerder het uitblijven ervan, want in de biografieën van deze groep blijken momenten van geloofstwijfel opvallend afwezig. Een gelijkaardige zekerheid van overtuiging was volgens Bosscher terug te vinden bij de christenen die zich staande probeerden te houden in een sociaaldemocratische politiek: ze konden daarbij steeds terugvallen op gelijkgezinden, ‘hoe taai de strijd ook mocht zijn in de eigen kerkelijke gemeenschap’ (219). De wisselwerking tussen individuele (religieuze) overtuiging en meer structurele factoren komen ook aan bod in de studie van Marit Monteiro over uitgetreden priesters. Zij geeft aan hoe de mediatisering van hun individuele verhalen uiteindelijk ‘de structurele oorzaken blootlegden voor problemen waarmee priesters te maken hadden’ (245).

‘Biograferen is als kortwieken’, zo schrijft Hans Renders in deze bundel, ‘je maakt klein wat groot is. Structuren uit de geschiedenis moeten verkleind worden naar menselijke maat’ (221). Zijn omschrijving vat het prima samen: de lezer mag een bundel geschiedenissen op mensenmaat verwachten.

Tine Van Osselaer, KU Leuven

2.5 Publicaties

Wetenschappelijke publicaties

- Haan, Binne de (i.s.m. Hans Renders), redactie *Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*, The Edwin Mellen Press, Lewiston 2013.
- Haan, Binne de (i.s.m. Hans Renders), 'Introduction: The Challenges of Biography Studies', in: Hans Renders & Binne de Haan (red.), *Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*, The Edwin Mellen Press, Lewiston 2013, p. 1-12.
- Haan, Binne de (i.s.m. Hans Renders), 'Towards Traditions and Nations', in: Hans Renders & Binne de Haan (red.), *Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*, The Edwin Mellen Press, Lewiston 2013, p. 15-33.
- Haan, Binne de, 'The Eclipse of Biography in Life Writing', in: Hans Renders & Binne de Haan (red.), *Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*, The Edwin Mellen Press, Lewiston 2013, p. 265-293.
- Renders, Hans, 'Europese uitgeefambities in het Derde Rijk', in: *Zacht Lawijd* 11(2012)4 [januari 2013], p. 48-59.
- Renders, Hans (i.s.m. Binne de Haan), *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, 456 blz.
- Renders, Hans (i.s.m. Binne de Haan), 'Introduction. The Challenges of Biography Studies', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 1-12.
- Renders, Hans (i.s.m. Binne de Haan), 'Towards Traditions and Nations', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 15-34.
- Renders, Hans, 'Roots of Biography: From Journalism to Pulp to Scholarly Based Non-Fiction', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 35-62.
- Renders, Hans, 'Contemporary Values of Life. Biographical Dictionaries in the Nineteenth Century', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 143-156.
- Renders, Hans, 'The Limits of Representativeness. Biography, Life Writing and Microhistory', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 195-210.
- Renders, Hans, 'Biography in Academia and the Critical Frontier in Life Writing: Where Biography Shifts into Life Writing', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 253-264.
- Renders, Hans, 'The personal in the Political Biography', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 325-334.
- Renders, Hans, 'The Biographical Method', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 335-342.
- Renders, Hans, 'Why Genealogy and Biography Are Not Kin', in: *Theoretical Discussion of Biography. Approches from History, Microhistory, and Life Writing*, Edited by Hans Renders and Binne de Haan, With a Foreword by Nigel Hamilton, The Edwin Mellen Press, Lewiston, Queenston, Lampeter 2013, p. 343-350.
- Renders, Hans (i.s.m. Sjoerd van Faassen), 'Manifest II van De Stijl: De Literatuur (1920)', in: *Zacht Lawijd* 12(2013)1 (jan.-feb.), p. 44-57.
- Renders, Hans, 'Hitler's European Publishing Ambitions: A Plea for an International Perspective', in: *Quaerendo* 42(2012) [maart 2013] p. 231-240.
- Renders, Hans (i.s.m. Sjoerd van Faassen), 'Roel Houwink, een modernist contrecoeur', in: *Zacht Lawijd* 12(2013)3 (juli- augustus-september), p. 38-81.
- Renders, Hans, 'Nicht zu übersehen? Religion in den Biographien niederländischer Politiker', in: Peter van Dam & Frieso Wielenga (red.), *Politik als Zündstoff*, Munster 2013, p. 157-169. [ter perse]
- Stutje, J.W., 'Peter Weiss. Trotzki im Exil. Theater als uitdaging aan de macht', in: *Brood & Rozen, Tijdschrift voor de Geschiedenis van Sociale Bewegingen*, 10(2013)3, p. 33-55.

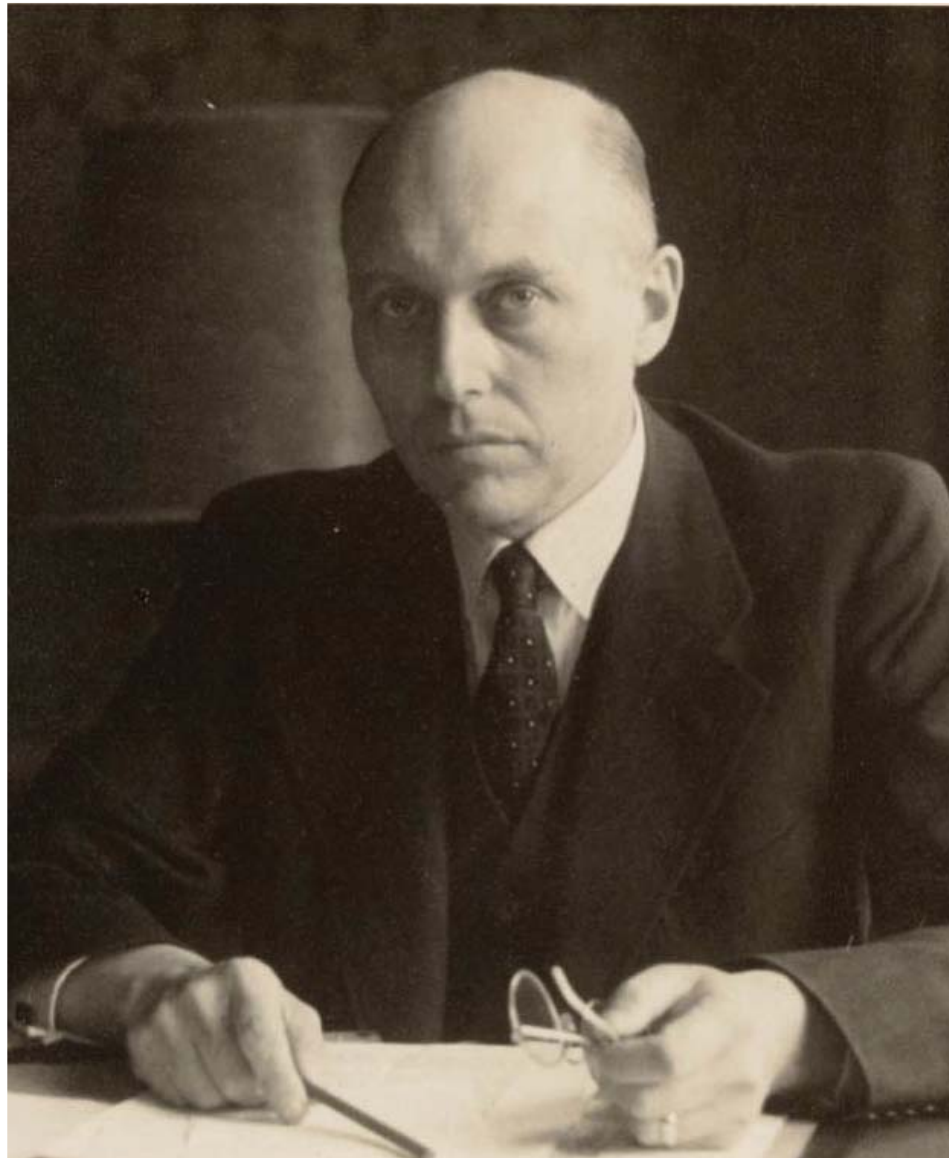
Vakpublicaties

- Haan, Binne de, 'Biografie', in: *Geschiedenis Magazine* 48(2013)2, maart, p. 59-60.
- Haan, Binne de, 'Sterren uit de Gouden Eeuw. Constantijn en Christiaan Huygens', in: *Geschiedenis Magazine* 48(2013)3, april/mei, p. 36-38.
- Haan, Binne de, 'Biografie', in: *Geschiedenis Magazine* 48(2013)7, oktober, p. 58-59.
- Renders, Hans, recensie Sigmund Freud, Brieven aan Jeanne Lampl-de Groot (1921-1939), Redactie, inleiding & vertaling Gertie Bögels, in: *Het Parool* 3-1-2013.
- Renders, Hans, recensie Willem Melching, *Hitler – Een beknopte biografie*, Lambert Giebels, *Hitler als kunstenaar – Wenen 1907- München 1919*, Peter den Hertog, *Adolf Hitler ontmaskerd – Het bevel tot vernietiging van de Europese Joden geanalyseerd*, Adrian Stahlecker, *Hitlers kunstenaarsziel*, Laurence Rees, *Het charisma van Adolf Hitler – Hoe hij miljoenen naar de afgrond leidde*, Simon Dunstan en Gerrard Williams, *Adolf Hitler – De vlucht naar Argentinië en Hitlers Tafelgesprekken*, in: *Het Parool* 16-1-2013.
- Renders, Hans, recensie Daniela Hooghiemstra. *De geest in dit huis is liefderijk. Het leven en De Werkplaats van Kees Boeke (1884-1966)*, in: *Het Parool* 30-1-2013.
- Renders, Hans, recensie Roelof van Gelder, *Naar het aards paradijs. Het rusteloze leven van Jacob Roggeveen, ontdekker van Paaseiland (1659-1929)*, in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)2, februari, p. 84-85.
- Renders, Hans, recensie Florian Illies, *1913. Het laatste gouden jaar van de twintigste eeuw*, in: *Het Parool* 13-2-2013.
- Renders, Hans, recensie Frits van Oostrom, *Wereld in woorden. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1300-1400*, in: *Het Parool* 27-2-2013.
- Renders, Hans, recensie Els Kloek (red.), *1001 Vrouwen uit de Nederlandse Geschiedenis*, in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)3, maart, p. 84-85.
- Renders, Hans, 'De Biografie. De stand van zaken', in: *Boek* 10(2013)2, maart/april, p. 26-29.
- Renders, Hans, recensie Michiel van Diggelen, *Ab Visser. Biografie*, in: *Het Parool* 13-3-2013.
- Renders, Hans, recensie Ad van Liempt (red.), *De jacht op het verzet. Het meedogenloze optreden van Sicherheitsdienst en Nederlandse politie tijdens de Tweede Wereldoorlog*, in: *Het Parool* 20-3-2013.
- Renders, Hans, recensie Yves Koopmans, *Japi en Bavink en de doorbraak van de moderne kunst. Het vroege proza van Nescio in een cultuurhistorische spiegel*, in: *Het Parool* 27-3-2013.
- Renders, Hans, recensie Annet Mooij, *Branie. Het leven van Mina Kruseman (1839-1922)*, in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)4, april.
- Renders, Hans, recensie Anne Applebaum, *IJzeren Gordijn. De inlijving van Oost-Europa 1944-1956*, in: *Het Parool* 11-4-2013.
- Renders, Hans, 'Begrijp de nazi, begrijp jezelf. Hitler, Himmler, Goering en de rest', in: *Vrij Nederland* 27-4-2013, p. 104-107.
- Renders, Hans, recensie Christopher Clark, *Slaapwandelaars. Hoe Europa in 1914 ten strijde trok*, in: *Het Parool* 25-4-2013.
- Renders, Hans, recensie Bart Leeuwenburgh, *Het noodlot van een ketter. Adriaan Koerbagh 1633-1669*, in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)5 (mei), p. 81-82.
- Renders, Hans, recensie Peter Conradi, *Hitlers pianist. Het ongelooflijke verhaal van de man die Hitler aan de macht hielp en hem later hielp vernietigen*, in: *Het Parool* 26-5-2013.
- Renders, Hans, recensie Alan Forrest, *Napoleon*, in: *Het Parool* 23-5-2012.
- Renders, Hans, recensie Marcel van Dam, *De Steigerberg*, in: *Het Parool* 30-5-2013.
- Renders, Hans, recensie Joop Visser, Matthijs Dicke en Annelies van der Zouwen (red.), *Nederlandse ondernemers 1850-1950. Noord-Holland en Zuid-Holland*, in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)6, juni, p. 84-86.
- Renders, Hans, recensie Diederick Slijkerman, *Gijsbert Karel van Hogendorp. Wegbereider van Nederland*, in: *Het Parool* 13-6-2013.
- Renders, Hans, recensie Theo Kars, *Memoires van een slecht mens, Deel 2 1965-1991*, in: *Het Parool* 27-6-2013.
- Renders, Hans, 'De historische zomerboeken van 2013', in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)7/8 (juli/augustus), p. 94.
- Renders, Hans, recensie Jos Borré, *Gerard Walschap. Een biografie*, in: *Het Parool* 4-7-2013.
- Renders, Hans, recensie H.T.M. van Vliet, *Louis Couperus. Correspondentie*, in: *Het Parool* 18-7-2013.
- Renders, Hans, recensie Simon Garfield, *Op de kaart*, in: *Het Parool* 8-8-2013.
- Renders, Hans, recensie Matthew Goodman, *80 Dagen. Een race om de wereld*, in: *Het Parool* 15-8-2013.
- Renders, Hans, recensie Joel Harrington, *Dagboek van een beul*, in: *Het Parool* 22-8-2013.
- Renders, Hans, recensie Jos Perry, *Revolte is leven. Biografie van Theun de Vries (1907-2005)*, in: *Het Parool* 29-8-2013.
- Renders, Hans, recensie Rimko van der Maar en Hans Meijer, *Herman van Roijen (1905-1991). Een diplomaat van klasse*, in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)9, september, p. 86-87.
- Renders, Hans, recensie Maxim Gorki, *Jeugdherinneringen*, in: *Het Parool* 12-9-2013.
- Renders, Hans, recensie Rick Honings en Peter van Zonneveld, *De gefnuikte arend. Het leven van Willem Bilderdijk (1756-1831)*, in: *Het Parool* 26-9-2013.
- Renders, Hans, recensie Ian Buruma, *1945. Biografie van een jaar*, in: *Het Parool* 10-10-2013.

- Renders, Hans, recensie Ted Hughes, *Brieven. Ik wil nooit vergeven worden*, in: *Het Parool* 24-10-2013.
- Renders, Hans, recensie Frank Westerman, *Stikvallei*, in: *Het Parool* 31-10-2013.
- Renders, Hans, recensie Edwin van Meerkerk, *De gebroeders van Hogendorp. Botsende idealen in de kraamkamer van het koninkrijk*, in: *Historisch Nieuwsblad* 22(2013)11, november, p. 83-84.
- Renders, Hans, recensie Godfrey Hodgson, *Martin Luther King*, in: *Het Parool* 14-11-2013.
- Renders, Hans, recensie Willem Otterspeer, *De Mislukkingskunstenaar - Willem Frederik Hermans - Biografie Deel 1 (1921-1952)*, in: *Het Parool* 28 november 2013.
- Renders, Hans, recensie Sidney Smeets, *De wanhoopsdaad. Hoe een zeventienjarige jongen de Kristallnacht ontketende*, in: *Historisch Nieuwsblad* 23(2013)12, december, p. 83-84.
- Renders, Hans, recensie Jeroen Koch, *Koning Willem 1 (1772-1843)*, in: *Het Parool* 12-12-2013.
- Rovers, Eva, 'Helene Kröller-Müller en de doorbraak van moderne kunst', in: *Zaal Z* (tijdschrift van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen) 2(2013)6, p. 46-50.
- Rovers, Eva, 'Een eigen museum: balanceren tussen filantropie en zelfverheerlijking', in: thema-uitgave *De Groene Amsterdammer* 17 oktober 2013, p. 8-9.
- Rovers, Eva, "'Ik bemin de dood / en om de dood alleen,'" Doodsangst en doodsverlangen bij Boudewijn Büch', in: *Tijdschrift voor biografie* 2(2013)3, p. 30-36.
- Rovers, Eva, 'De duimen van Nina en de sokken van Dirk: het bedrijf als autobiografie', in: *Tijdschrift voor biografie* 2(2013)3, p. 75-84.
- Stutje, J.W., 'De emancipatorische kracht van de verbeelding', woord vooraf, in: Michael Löwy, *Herbetovering van de wereld. Romantische wortels van linkse denkers*, Leuven 2013, p. 10-13.
- Stutje, J.W., 'Paepe, Cesar de', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, deel 21, Brussel, 2013. [ter perse]
- Stutje, J.W., 'Ferdinand Domela Nieuwenhuis, de vrouw en de revolutie. Een commentaar', in: *Onvoltooid Verleden*, Nieuwsbrief 25, 24 april 2013.
- Stutje, J.W., 'Ferdinand Domela Nieuwenhuis en het antisemitisme in de vroege socialistische beweging. Een antwoord aan Rudolf de Jong', in: *Onvoltooid Verleden*, Nieuwsbrief 23, maart 2013.
- Stutje, J.W., 'Rode Jet, Het socialisme van Henriette Roland Holst (1869-1952)', in: *Geschiedenis Magazine*, 48(2013)1, 2013, p. 46-50.

Lezingen en wetenschappelijke activiteiten

- Haan, Binne de, 10 februari, University of East Anglia, Norwich. 'Connections between Biography and Microhistory: Questioning Representativeness', paper voor congres 'Turning Points: the Event, the Collective, and the Return of the Life in Parts'. Panel: 'Biography and the Microhistorical Approach: "Partial" Lives and Interpretative Frameworks'.
- Haan, Binne de, 18 mei, New York City, Verenigde Staten. 'Connections Between Biography and Microhistory: Questioning Representativeness and the Use of Sources', paper voor de '2013 Compleat Biographer Conference BIO' (Biographers International Organization). Panel: 'The Art of the Partial Biography'.
- Langeveld, Herman, 16 maart, VU Amsterdam. Colijn en de crisis. Gastcollege in het kader van de HOVO-cursus 'Nederlandse geschiedenis'.
- Langeveld, Herman, 26 november, VU Amsterdam. Het dagboek van Schermerhorn. Gastcollege in de college-reeks van dr. Edwina Hagen en dr. Anneke Ribberink.
- Renders, Hans, 9 februari. Universiteit van Antwerpen. Oppositie proefschrift Dieter Vandenbroucke, *Dansen op een vulkaan: Victor J. Brunclair als representant van de activistische tegentraditie in de Vlaamse letteren 1899-1944*.
- Renders, Hans, 10 februari, University of East Anglia, Norwich. 'Connections between Biography and Microhistory: Questioning Representativeness', paper voor congres 'Turning Points: the Event, the Collective, and the Return of the Life in Parts'. Panel: 'Biography and the Microhistorical Approach: "Partial" Lives and Interpretative Frameworks'.
- Renders, Hans, 11 maart, Spui25. OBA-lezing, Balans en Prins Bernard Cultuurfonds.
- Renders, Hans, 17 en 18 maart, Ludwig Boltzmann (Biographie) Institut Wenen. Visitatie.
- Renders, Hans, 18 mei, New York City, Verenigde Staten. 'Connections Between Biography and Microhistory: Questioning Representativeness and the Use of Sources', paper voor de '2013 Compleat Biographer Conference BIO' (Biographers International Organization). Panel: 'The Art of the Partial Biography'.
- Renders, Hans, 10 april, Historisch Café, Amsterdam. Interview over de opmars van de historische biografie.
- Renders, Hans, 15 april. Beoordeling NWO, reviewer Veniproject.
- Renders, Hans, 19 april. Promotie in het Kattenkabinet, uitgave *Poes in verdrukking en verzet 1940-1945*. Neppromotie onder voorzitterschap van Frans Smits, m.m.v. Hans Renders, Maarten van Rossem, Midas Dekkers en Marianne Thieme.
- Renders, Hans, 8-15 september, Stellenbosch, Zuid-Afrika. Opening Academisch Jaar, op uitnodiging van Die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns.

HERMAN LANGEVELD
**DE MAN DIE
 IN DE PUT SPRONG**
 WILLEM SCHERMERHORN 1894-1977
 Boom

- Renders, Hans, 30 oktober, Rotary club Haarlem. Lezing.
- Renders, Hans, 14 november, Rijksuniversiteit Groningen. Oppositie proefschrift Konstantin Mierau, *Re-Framing the pícáro. The Transient Marginal of Early Modern Madrid, Between Possible World and Agent Perspective*.
- Renders, Hans, 23 november, Antwerpen. Panel 15^e studiedag van het Gerard Walschap Genootschap.
- Rovers, Eva, 10 januari, Universiteit van Tilburg. ‘Boudewijn Büch en autobiografictie’, lezing i.h.k.v. Ravenstein Seminar, Onderzoeksschool Literatuurwetenschap.
- Rovers, Eva, 17 januari, Ministerie van OC&W, Den Haag. ‘Modern mecenaat: tussen filantropie en zelfverheerlijking’.
- Rovers, Eva, 23 maart, Academisch Genootschap, Eindhoven. ‘Helene Kröller-Müller: een particuliere verzameling in openbaar bezit’.
- Rovers, Eva, 14 april, Museum Collectie Mesdag, Den Haag. ‘Particuliere verzamelaars: van Helene Kröller-Müller tot Charles Saatchi’.
- Rovers, Eva, 15 april, opleiding Geschiedenis, Vrije Universiteit, Amsterdam. Gastcollege over autobiografictie voor het vak ‘Nederlandse politiek vanuit biografisch perspectief’.
- Rovers, Eva, 29 april, Canadese Ambassade, Wassenaar. ‘The Kröller-Müller History of Groot Haesebroek’, lezing voor de Ambassadeur en de Governor General van Canada.
- Rovers, Eva, 20 juni, Vereniging Bedrijfscollecties Nederland. ‘De Kröller-Müller-verzameling als bedrijfscollectie avant la lettre’.
- Rovers, Eva, 4 juli, AVRO / Kröller-Müller Museum. Lezing ‘75 jaar Kröller-Müller Museum’.
- Rovers, Eva, 28 augustus, Openbare Bibliotheek, Wassenaar. ‘Büchs Boekeneiland.’
- Rovers, Eva, 5 oktober, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen. ‘Helene Kröller-Müller en de doorbraak van moderne kunst’.
- Rovers, Eva, 23 oktober, Stedelijk Museum Amsterdam. Paneldiscussie op het Khardzhiev-symposium.
- Rovers, Eva, 2 november, Hermitage, Amsterdam. Crash course kunst verzamelen i.h.k.v. Museumnacht 2013.
- Rovers, Eva, 14 november, Museum Gouda. ‘Fantin-Latour als de sluitsteen van de Kröller-Müller-collectie’, Henri Fantin-Latour-symposium.
- Rovers, Eva, 9 december, Openbare Bibliotheek Amsterdam. ‘Het eilandgevoel: angst en liefde in het leven van Boudewijn Büch’.
- Rovers, Eva, 22 december, Kröller-Müller Museum, Otterlo, ‘Helene Kröller-Müller: 75 jaar later’, jubileumlezing.
- Diverse lezingen over Helene Kröller-Müller in o.m. Eindhoven, Putten, Zutphen, Zwijndrecht, Zwolle.

2.6 Redacteurschappen en adviescommissies

Binne de Haan was in 2013 redacteur van *Tijdschrift voor biografie*.

In 2013 was Herman Langeveld voorzitter van de Werkgroep Biografie van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

Hans Renders is redacteur van het Vlaams-Nederlandse wetenschappelijke tijdschrift *ZL. Literair-historisch tijdschrift* en hij maakte deel uit van de editorial board van het wetenschappelijke tijdschrift *Quaerendo. A Quarterly Journal from the Low Countries devoted to Manuscripts and printed Books* (Leiden), van het wetenschappelijke tijdschrift *Le Temps des Médias. Revue d'histoire* (Parijs). Hij werd gevraagd als peer reviewer voor NWO, voor de Koninklijke Academie van Wetenschappen in Vlaanderen, Gent en voor de wetenschappelijke uitgeverij Routledge.

Renders is gevraagd om te adviseren door Elsevier Academische Enquête, NWO, Onderzoekschool KU Leuven, Stichting Democratie en Media, was lid van het bestuur van de Amerikaanse organisatie Biographers International Organization (BIO) en lid van het Curatorium van Stichting Media Ombudsman Nederland.

Renders is jurylid van de internationale Plutarch Award 2013 van BIO en jurylid van de Erik Hazelhoff Roelfzema Biografieprijs 2014.

Renders is voorzitter van het bestuur van Stichting Innovatie Media en zit in de redactieraad van het Biografisch Portaal.

Evenals vorige jaren was hij boekcriticus van het radioprogramma voor geschiedenis OVT van de VPRO op zondag.

Eva Rovers was in 2013 zowel redacteur als bestuurslid van *Tijdschrift voor biografie*.

Onderwijs en samenwerkingsverbanden

3.1 Onderwijs

Behalve promovendi worden door het Biografie Instituut ook studenten begeleid, die binnen het onderzoeksdomein een afstudeerscriptie schrijven of een onderzoekscollege volgen. De leerstoelgroep Geschiedenis en Theorie van de Biografie verzorgt collegereksen, zowel voor Bachelor- als Masterstudenten. In het vorige studiejaar is de collegereeks 'Historical approach to Biography' ontwikkeld en gegeven, bedoeld voor Masterstudenten van de Faculteit der Letteren.

3.2 Samenwerkingsverbanden

Met de Universiteitsbibliotheek Groningen wordt samengewerkt voor de eerder genoemde digitaliseringsprojecten.

Met stichting Archief en Documentatiecentrum Nederlandse Gedragswetenschappen, het Nationaal Onderwijsmuseum en het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen is samengewerkt aan de congresbundel *Biografie & Pedagogie*.

3.3 Biografisch Portaal

Het Biografie Instituut werkt samen met enkele andere instellingen met als trekker het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis aan een 'Biografisch Portaal' van Nederland. Dit portaal (www.biografischportaal.nl) is bedoeld om wetenschappelijk onderzoek te bevorderen door onder meer biografische naslagwerken en bestanden digitaal op internet beschikbaar te maken met biografische informatie over de bewoners van Nederland, van de vroegste tijden tot nu.

BIOGRAFISCH
portaal van nederland

Op de website van het Biografisch Portaal van Nederland vindt u wetenschappelijk onderbouwde informatie over steeds meer opmerkelijke Nederlanders uit het verleden (nu ruim 63.000). De gegevens komen uit een groot aantal collecties en naslagwerken. U kunt op alle mogelijke manieren zoeken en uw eigen selecties samenstellen. Het portaal is gratis toegankelijk.

De leveranciers van informatie zijn onder meer:
Biografie Instituut, Centraal Bureau voor Genealogie, Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren, Huygens ING, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Joods Historisch Museum, Koninklijke Bibliotheek, Nationaal Archief, Museum Catharijneconvent, Onderzoekscentrum voor Geschiedenis en Cultuur (IUU), Parlementair Documentatie Centrum, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie.

WWW.BIOGRAFISCHPORTAAL.NL

Jeroen Corduwener, *Riemen om de kin!* Biografie van mr. dr. Gerrit Jan van Heuven

Goedhart (Dissertatie Groningen 2011; Amsterdam: Bert Bakker, 2011, 640 pp., ISBN 978 90 351 3504 8).

Gerrit Jan van Heuven Goedhart stierf op 55-jarige leeftijd in de zomer van 1956 op een tennisbaan in het Zwitserse Genève aan een hersenbloeding. Hij was op dat moment de eerste Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen en had er voor gezorgd dat het UNHCR een jaar eerder de Nobelprijs voor de vrede had gekregen. Jaren van vergaderen, organiseren en wereldwijd bedelen om fondsen waren daar aan vooraf gegaan en hadden geresulteerd in deze erkenning van het vluchtelingenprobleem. Eerder was Van Heuven Goedhart journalist en drie maal hoofdredacteur geweest (van De Telegraaf en het Utrechts Nieuwsblad, en in 1945 van Het Parool), verzetsman in de Tweede Wereldoorlog, korte tijd minister van Justitie in de Londonse regering, en Eerste Kamerlid voor de PvdA. Hij was een 'mondialist avant la lettre' zoals Jeroen Corduwener hem noemt in zijn volslanke biografie van deze bijzondere figuur die grotendeels uit het Nederlandse collectieve geheugen verdwenen is.

Corduweners speurtocht naar het verleden van de hoofdpersoon werd zwaar gehinderd door het ontbreken van een persoonlijk archief. Van Heuven Goedhart bewaarde vrijwel niets. Alleen een klein bruin leren koffertje dat hij decennia lang met zich meegedragen had om vergaderstukken en wat persoonlijke documenten in te vervoeren had hij nagelaten. De inhoud van dat koffertje en de bereidwillige medewerking van de twee dochters van Van Heuven Goedhart vormden aanvankelijk de basis van het levensverhaal. Met veel geduld en doorzettingsvermogen reconstrueerde de auteur vervolgens de levensloop van Van Heuven Goedhart en diens beweegredenen voor keuzes en beslissingen. En dat is een knappe prestatie, ook omdat hij in staat is geweest om dit verhaal op soepele en overtuigende manier te vertellen en de spanningsbogen redelijk strak te houden.

Corduwener wilde zijn hoofdpersoon neerzetten als iemand die zijn hele leven in verzet was. In zijn persoonlijk leven verzette Van Heuven Goedhart zich eerst tegen zijn vader de eigengereide dominee en later tegen de benauwdheid van het huwelijk. In zijn maatschappelijke en politieke bestaan gold zijn weerstand de vooroorlogse verzuilde politiek, het fascisme en nazisme en de Duitse bezetter, maar ook Bijltjesdag. Na de oorlog keerde hij zich tegen de Nederlandse opstelling inzake Nederlands-Indië en de desinteresse voor het vluchtelingenprobleem. Hij deed dat omdat hij er rotsvast van overtuigd was dat ieder mens recht had op vrijheid en veiligheid, dus ook de miljoenen vluchtelingen die de politici links lieten liggen omdat ze geen machtsfactor vormden. Van Heuven Goedhart was een radicaal, die handelde vanuit het principe dat hij ten allen tijde consequenties moest verbinden aan zijn opvattingen en overtuigingen. Dat maakte hem eigenzinnig en onafhankelijk, compromisloos, maar ook onmatig en tegenstrijdig. Door zijn hoofdpersoon afwis-

selend te benaderen vanuit diens zelfbeeld van principiële overtuigingen en onwrikbaarheid (*Riemen onder de kin!* was een van zijn zelfbedachte lijfspreuken) en vanuit het beeld dat zijn omgeving van hem had, weet Corduwener de complexiteit van Van Heuven Goedharts persoonlijkheid en levensloop op een transparante manier te schetsen. Tegelijkertijd toont hij zich met zijn nogal dwingende karakterisering van 'levenslang in verzet' een beoefenaar van het traditionele academische biografische genre waarin psychologische en maatschappelijke duidingen belangrijke elementen van een 'grand narrative' zijn.

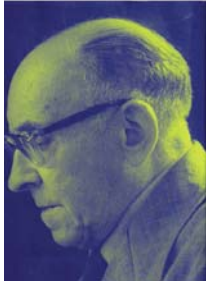
Corduweners biografie van Van Heuven Goedhart vormt op vele plaatsen een mooie aanvulling op bestaande geschiedschrijving, bijvoorbeeld op de geschiedenis van dagbladen De Telegraaf en Het Parool zoals respectievelijk door Mariëtte Wolf en door Paul Koedijk en Gerard Mulder beschreven. Corduwener voegt daar een stuk geschiedenis van de Utrechtse dagbladwereld aan toe. De bladzijdelange verhandelingen over de competitie tussen Utrechts Nieuwsblad en Utrechts Dagblad lijken niet altijd even relevant voor deze biografie, maar Corduweners beschrijving van de manier waarop hoofdredacteur Van Heuven Goedhart het Utrechts Nieuwsblad tot een van de meest uitgesproken anti-nationaal socialistische dagbladen maakte, des te meer. *Riemen onder de kin!* is ook een aanvulling op de vele studies over het verzet en de Nederlandse regering in Londen, juist door de nadruk te leggen op de verdachtmakingen en het wantrouwen die Van Heuven Goedhart in Londen als minister van Justitie de das omdeden. Na de oorlog werd hij hoofdredacteur van Het Parool. In combinatie met de in 2012 verschenen biografie van zijn achterneef Frans J. Goedhart (oprichter van de verzetskrant Het Parool) van de hand van Madelon de Keizer krijgen we in *Riemen onder de kin!* een genuanceerd beeld van de ontwikkeling van de steeds verslechterende relatie tussen de twee mannen hoewel dit niet echt nieuwe inzichten oplevert.

Gelukkig is het laatste deel van het boek waarin Van Heuven Goedharts inspanningen voor het vluchtelingenwerk geschetst wordt, minder bekende materie. Corduwener heeft er dan ook goed aan gedaan om Van Heuven Goedharts carrière bij de Verenigde Naties en zijn betekenis voor de internationale erkenning van de noodzaak tot vluchtelingen hulp nauwgezet en ruim uit de doeken te doen. Hij benadrukt daarbij ook hoe frustrerend Van Heuven Goedhart dit werk maar al te vaak ervoer omdat hij met zijn idealisme stukliep op machtspolitieke spelletjes. Tegelijkertijd weet hij zijn hoofdpersoon overtuigend neer te zetten als een bevlogen en internationaal gerespecteerd diplomaat die het introverte Nederlandse klimaat waarin de naoorlogse politieke vernieuwing mislukt was, had weten te ontstijgen. Typerend voor dat klimaat was dat in de aandacht van de Nederlandse pers voor zijn overlijden zijn verzetsverleden centraal stond. Alleen De Volkskrant, toen nog met rooms-katholieke signatuur, wees op zijn rol als Vluchtelingencommissaris.

Tity de Vries, Rijksuniversiteit Groningen

Suetonius   Aubrey   Boswell   Plutarchus   Stephen   Brantome   Vasari

J.C. Bloem

Jan Campert

F. Domela Nieuwenhuis

Vincent Willem van Gogh

F. Hirschmann

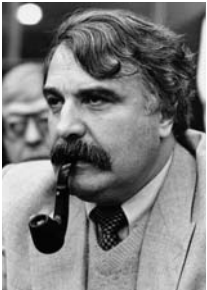
G.J. van Heuven Goedhart

Loe de Jong

Henk Feldmeijer

A. van der Louw

Joseph Kotälla

Anton Kröller

H. Kröller-Müller

Alice Nahon

W. Schermerhorn

Jan Wier

Jelle Zijlstra